

האם עדיף שבמעבדות הפוריות יעבדו נשים? / הרב אריה כץ

שאלה: העבודה במעבדות הפוריות כוללת בעיקרה בדיקות של דגימות זרע והכנת זרע להשבחה. לאחר ביצוע הבדיקה נזרק הזרע. הדבר נכון גם לגבי שאריות הזרע מההשבחה שלא משתמשים בהם. דברים אלו מעלים חששות של איסור השחתת זרע. האם לאור זאת ראוי לדאוג שדווקא נשים יעבדו במעבדות הזרע ולא גברים, לאור העובדה שלחלק מהשיטות נשים אינן מצוות על השחתת זרע, מה שגורם לשאלה ההלכתית להיות קלה יותר?

תשובה: על מנת לנסות ולענות על השאלה, יש להבין קודם מה עומד מאחריה:

נחלקו הפוסקים בשאלת ההיתר בהזרעה מלאכותית ובדיקת זרע, כאשר לדעת רוב הפוסקים, בשעת הצורך יש להתיר את הדבר, שכן זה נועד לשם קיום מצוות פרו ורבו, ואף בבדיקת זרע, בה הזרע עצמו איננו משמש לצורך עצם קיום מצוות פרו ורבו, כיוון שמטרת הבדיקה היא לדעת כיצד ניתן לעזור לאדם להוליד, הרי שאין בה איסור השחתת זרע. השאלה היא האם יש לחוש לגבי עובד המעבדה לדעת האוסרים, או במקרה בו הבדיקה מבוצעת ללא התר הלכתי.

כמו כן, השאלה שייכת רק לדברי הסוברים שאישה לא מצווה על איסור השחתת זרע האיש, וכפי שמשמע מדברי ר"ת בתוספות יבמות (יב ע"ב ד"ה שלש).

לפי שיטה זו יש מקום לומר שעדיף שאישה היא זו שתשמיד את עודפי הזרע ולא איש, שכן האישה איננה מצווה על איסור השחתת זרע לדעה זו.

למרות זאת, נראה שאין מקום להעדיף דווקא אישה על פני האיש לצורך עשיית פעולה זו.

ראשית, התוספות רא"ש ביבמות (שם) אומר, שאף אם נאמר שהאישה מצווה על השחתת זרע, לאחר שנעקר הזרע מן הגוף, לא שייך בו איסור השחתה.

זאת אומרת, שזריקת הזרע לאחר שכבר יצא איננה מהווה שום איסור, שכן הרגע הקובע לשאלה האם היה איסור או לא איננו רגע זריקת הזרע, אלא רגע יציאתו מן הגוף¹.

אולם נראה, שאפילו לדעת ר"ת, שסיבת ההיתר הינה שאישה איננה מצווה על השחתת זרע, הרי שהסיבה לכך היא שהיא איננה מצווה על פריה ורביה². ממילא, מכיוון שעצם נתינת הזרע למעבדת הזרע הינה לצורך פריה ורביה, ממילא אין בעיה בהשחתת הזרע. הבעיה עשויה להיות קיימת לדעת הסוברים שאיסור השחתת זרע איננו תלוי במצוות פרו ורבו, אולם לשיטתם אין שום חילוק בין איש לאישה, ומה שמותר לזה אסור לזה ולהפך.

אמנם יש מקום לומר, שבמקרים בהם הצורך לפריה ורביה הוא רחוק עד כדי כך שנאמר שבכל מקרה הוצאת הזרע אסורה, ואז ייתכן שיש עדיפות לאישה מאשר לאיש (אם לא נסבר כתוספות רא"ש שרגע ההוצאה קובע), אך נראה שמחמת שתי סיבות, גם באופן כזה רחוק לומר שדווקא הימצאות אישה במעבדה תהיה עדיפה מבחינה הלכתית:

1. בסופו של דבר, לכל זרע שמגיע למעבדת פוריות יש איזה צורך לשם פריה ורביה³. לעתים אין התר בהוצאת הזרע, אך זה משום שאנו חוששים לכתחילה לשיטה המנתקת בין פרו ורבו להשחתת זרע, אם לא כשיש צורך מובהק, ואם כן אז גם האישה תהיה אסורה בהשחתת הזרע.

2. אפילו לחולקים על התוספות רא"ש, וסוברים שיש איסור בהשחתת זרע גם לאחר רגע יציאתו, יש לומר שזה דווקא באופן בו הזרע ראוי להזריע, כלומר בגוף האישה, אך באופן בו ממילא לא אמור להיות שימוש לזרע, גם הם מודים שאין איסור לזרוק אותו, ואין הבדל בין האיש לאישה.

לאור האמור לעיל, נראה לענ"ד שאין הבדל בין איש לאישה במעבדת הזרע, וכל הדין בשאלת העדיפות הוא דווקא בזמן הוצאת הזרע, או כשהזרע כבר נמצא בגוף האישה.

¹ שיטת הרא"ש איננה מהווה קושיא על הסוברים שמותר להוציא זרע לצורך הזרעה, אף שברגע הוצאת הזרע הוא נפלט לחוץ ואיננו לגוף האישה שכן היות ומטרת ההוצאה הינה לשם קיום המצווה, הרי שכבר בשעת ההוצאה זה לצורך כך, ואדרבה, לפי זה גם אם תתרחש תקלה והזרע לא יוזרק אל האישה, לא יהיה כאן איסור, כיוון שהוצא במטרה לכך.

² ואכן, הרמב"ן שחולק עליו (נדיה יג ע"א) סובר שאישה אסורה בהשחתת זרע (אכן הוא מדבר על זרעה ולא על זרע בעלה, ויש שחילקו ביניהם, אך אכמ"ל), משום שאיסור השחתת זרע איננו תלוי במצוות פרו ורבו.

³ אלא אם כן מדובר במקרה בו לא שייך קיום המצווה כגון זרע של ישראל שנשוי לנכרית, אולם נראה שאין צורך לחוש לדבר כזה, וכשמגיע זרע יש לדון בו שכל דפריש מרובא פריש.